

mo-concha, Somo-sierra), del qual resta un cas d'herència mossàrab en el nom del poble valencià de *Sumacàrker* situat a la part alta de la vall de Càrker (llatí *carcer* 'vall encaixonada'); en els Alps i N. d'Itàlia hi ha molt més (*Sommacampana, Sumvitg* etc.) i preposicionalment *Som Selva*, veg. la meua nota en *Top. Hesp.* II, 189-191.

En català n'hi ha rastre en cognoms *Sumvila, Desumvila*; però a casa nostra també en tenim relíquia en NLL i genèrics de comarques extremes: *Sumarroio*, vall de Boí (*E. T. C.* I, 127); en la documentació rossellonesa en queden casos fins a temps bastant moderns: «loco dicto *Al Sum* del Manter» (a. 1561, vall d'Orbanyà, *InuLC*). A l'extrem Migjorn, sobretot entorn de l'Aitana: «el *Sòm* del Txaparral» un dels cims més grans d'aquesta serra, damunt de Sella; i en aquest poble vaig sentir-ho encara amb paper apehàtiu: «la Canyeta és *al sòm*» 'en el cim' (1963); com a substantiu queda en forma mossàrab en el terme de Castell-de-Castells: *el Sómo d'Espella* (1963), *IGC* 29'x44'. *El(s) Soms* (*al sòm*s), antic mas de l'alta Garrotxa, en un pla d'altíssimes cingleres (1060 alt.), entre Talaixà i La Menera (1984).

En el cat. comú ha restat *som* amb el seu paper originari d'adjectiu, però ja no aplicat als cims emergents, sinó al fons, quan puja cap a una superfície; i, dit generalment dels líquids i de les aigües, en particular les fluvials i marines, s'ha convertit en sinònim de 'superficial': «superficial, de poc fondo, *vadosus*», Belv., Lab.; Lab. afegeix que també s'usa per a nocions immaterials: «un enteniment *som*»; «un pou *som*, aigua *soma*» *DAg. AlcM* ho dona com a exclusiu del cat. or., segurament no sense raó, però el restringeix massa en localitzar-lo només en les comarques al N. i NE. del Montseny; el *DAg.* el troba a Badalona, i jo ho he sentit prou sovint en el Vallès i el Maresme: «una aigua molt *sóm*» Terrassa (1935); «en aquest pou no hi han trobat aigua *sóm*» (però sí cavéssiu més ---) St. Cebrià de Vallalta, *StPolM*, 1930, 1931. No neguem que encara se sent més en les comarques gironeses: Calonge de les G. (1953); «no tingueu por, *é sòm*», quan passàvem descalços el riu Daró (Ullastret, 1964).

Joaquim Ruyra l'aplicava a l'atenció, i també en feia un substantiu, dient-ho d'un cim submarí (crec haver-ho sentit jo també a *StPolM*): «N. Senyor, a les portes de la vida, hi ha posat un vigilant fidel i reganyós: el dolor, que té un dormir tan *som*, que qual-sevol perill el desperta»; «tinc s'esperit *som*»; «estàvem desconcertats: els uns vogaven, els altres ciaven, i la barca giravolta --- a riscos de malmetre's xocant en algun *som* de roques» (*Marines y Boscatges* 1903 = *Pinya de Rosa* I, 112; II, 85; I, 23).

DERIV.: *Soma* 'cim' (?Pons M.); pastors (*BDC* XIX, 206). *Somada* val. «vistillas o el lugar elevado desde donde se ve mucho terreno», Escrig 1851 (genú? cf. *a la asomada del rostro* en l'Arxipreste de Hita). *Somer*, només Lab. i en algun autor poc genú de fi de segle: crec que té raó Fabra en excloure'l com a castellanisme inacceptable, car *som* ('superficial immaterial-

ment' Lab.) i *sumari* s'han usat sempre amb aquest valor, i l'altre fa nosa i es presta a malentesos ridículs amb el nom de l'animal.

MOTS SAVIS: *Suma*, pres del ll. *sūmma* f. 'el que és més alt, el total'. De primer s'havia usat en forma més catalanitzada: «un baró recebé a préstec una *soma* de diners, e axí co-l deutor se-n tornava envés la sua casa, él s'adormí en un entreforc de carreres ---» i fou robat, *VidesR*, 11r2; «si --- en testament --- algú --- diu que hom li deu alguns *soma* de diners o d'altres coses ---»; «tots los pleyts --- se deven pledejar e menar ab actes e ab scripcions, si pleyt és oltra *soma* de 2 morabatins», *CostTort.* (Ol., pp. 170, 37); «donar en *soma*, entre tots, 10 lliures», doc. de 1313 (*InuLC*).

La forma cultista *suma* tendí a imposar-se sobretot en termes matemàtics i moral-filosòfics: «*summa* en lo comte: *summa*; *suma petita*: *summula*», Busa-N.; «traure lo comte de una gran *summa* de moneda ---; sobra a la *summa* ---, falta a la *summa*: deest ad *sumam*; igual ve la *summa* ---; *summa justa*: *summa quadrans*», OPou (*ThPu.*, 123). «La mà, flaca y temerosa, / a penes gosa / ni pot ja tenir la pluma, / per dar-vos una breu *suma* / de ma vida tan penosa», Pere Serafí (S. XVI), però com que llavors i fins més tard la forma *ploma* tingué vigència general, és versemblant que el poeta va escriure *soma* rimant amb *ploma* (correcció impertinent de l'editor?), com suggeria Angel Sallent en nota que veig. En la locució en *suma* hi pot haver hagut influència francesa tant o més que castellana (no és en tot cas, expressió blasmable), com sigui que en francès les frases com *c'est la somme de ---* són ja molt freqüents a l'E. Mj. (*ASNSL* CXXXV, 411-5), *la somme des aventures dou Graal* etc.

Sumar: «cullits los dits consells e *sumat* ço que-s contenia en aquells ---», *Cròn.* del Cerimoniós; també en el verb, encara que menys que en *soma*, s'usà de vegades una forma amb -o: «*somen* totes les dites coses 25 lliures» doc. de 1401 (*InuLC*); «*sumar* en lo comte: in *summam* redigo», Busa-N.; «confiant que se-ns donarà crèdit, y qui no-u volrà creure, que prenga altre tant treball de tornar comtar y *sumar*, si aguarda haver-ne major utilitat», OPou (*ThPu.*, 333). També s'havia dit *assumar*: «si --- lo marit metrà alguna part en les vestedures nupcials et la muller morrà ---, ço que auran costat, entre ço que-l marit hi aurà més e ço --- sos parents hi auran més, se deu tot *assumar*, e --- deu-se partir entr' ells», *CostTort.* (Ol., p. 239); també en Llull, i encara en el Llibre de rendes reials de 1315 («munten les rendes, com són *assumades* en la dita carta ---», *CoDoACA* XXXIX, 119). *Sumador* (Lab.). *Sumand. Assumadament* [Llull]; *assumació*. *Suma*: «aritmètica és, fill, moltiplicar *sumes* ---», Llull, *Do. Pu.* (ed. 1906, 153); i *sumar* en *Contempl.*

Sumari [*s. de sumes*: *summarius*, -arium», Busa-N.]. *Sumàriament* (1325, *InuLC*). *Sumària* f.: «al sent-demà dematí - me llegiren la *sumària*, / que havia de ser penjat - a las forcas ordinàries / ---», romanç cat. or., S. XVII (MilàF, *Romllo.*, 111.13). *Sumariar*. *Sumarissim*.